

«Με θάμβος και κατάνυξη»: Το μεγαλείο της υμνολογίας της Μεγάλης Εβδομάδας στις Σχολές Βυζαντινής Μουσικής

/ [Επικαιρότητα](#)

Όπως κάθε χρόνο, στη διάρκεια της Μεγάλης Εβδομάδας, όλο το Ορθόδοξο ποιμνίο συρρέει στις εκκλησίες, όπου με κατάνυξη παρακολουθεί και μετέχει πνευματικά στην αναπαράσταση του λυτρωτικού για την ανθρώπινη ύπαρξη Θείου Δράματος.

Στη μέθεξη τούτη του πιστού με όλα τα στάδια που οδηγούν στη σταυρική πορεία κι από εκεί στο ασύλληπτο θαύμα της Ανάστασης, σημαντικό ρόλο διαδραματίζει η απaráμιλλη μυσταγωγία που δημιουργούν οι ψαλμοί κι οι ύμνοι που αναπέμπονται από τους ψάλτες και τους κληρικούς. Είναι η κατανυκτική μελωδία τούτων των σεπτών ασμάτων, η άκρατη λυρικότητα κι ο άχραντος, θείος, συμβολισμός τους, που πλημμυρίζουν με την ανείπωτη υποβλητικότητά τους τις ψυχές των πιστών, που συμμετέχουν στο λειτουργικό δράμα που εξελίσσεται μέσα στις εκκλησιές και ζωπυρώνει το θρησκευτικό συναίσθημα με το κάλλος της εμπνευσμένης από το

ένθεο πάθος δημιουργίας.

Η ψαλτική τέχνη κι η καλλιέργεια του βυζαντινού μέλους έχει μία μακρά παράδοση, αλλά δεν είναι μόνο ένα συμπληρωματικό κομμάτι στην ορθόδοξη λειτουργία. Έχει μία αυτόνομη μουσική αξία, που μάλιστα στα πρόσωπα μεγάλων εκτελεστών, όπως οι Σίμων Καρράς και Λυκούργος Αγγελόπουλος έχουν έχουν βρει όχι μόνον μεγάλους εκτελεστές και συνεχιστές της, αλλά κυρίως μεγάλους δασκάλους κι εμπνευστές για τη συνέχισή της από τις νεότερες γενιές. Η ψαλτική τέχνη δεν είναι απλά μία τεχνική κι η μαθητεία δεν είναι ένας επαγγελματικός προσανατολισμός, ούτε και μία ροπή ενός θεοσεβούς προς την υμνολογία. Παράλληλα με τη θρησκευτική αποστολή είναι συνάμα και μία μουσική τέχνη, που η Εκκλησία και οι θεολογικές σχολές, αλλά και άλλοι θεσμοί, όπως Ωδεία, αντιλαμβάνονται πως πρέπει να υπηρετούν και να επικοινωνούν, διασώζοντας και τη μελικότητα, την μουσική υψιπέτεια, αλλά και την αισθητική και θρησκευτική διάσταση της βυζαντινής μουσικής. Μία αποστολή, που με πολλά προγράμματα, που περιλαμβάνουν μαθήματα ιστορίας και μουσικολογίας, πολλά εργαστήρια κι εκδηλώσεις, που πέρα από τα λειτουργικά καθήκοντα της ψαλτικής, βοηθούν να εξακτινώνεται η μοναδική αυτοτελής μουσική μεγαλοσύνη του βυζαντινού μέλους.

Το ΑΠΕ-ΜΠΕ απευθύνθηκε σε τρεις από τους σημαντικότερους φορείς που επί χρόνια άοκνα κι επάξια διδάσκουν, καλλιεργούν και διαδίδουν το βυζαντινό μέλος: Το Ίδρυμα Βυζαντινής Μουσικής της Ιεράς Αρχιεπισκοπής Αθηνών, το Τμήμα Βυζαντινής Μουσικής του Ωδείου Αθηνών και το τμήμα Βυζαντινής Μουσικολογίας του Παν/μιου Αθηνών (ΕΚΠΑ), το οποίο μάλιστα λειτουργεί και ειδικό επιμορφωτικό πρόγραμμα με τίτλο: «Βυζαντινή Μουσική: Από τη Φιλοσοφία στην Πράξη», το οποίο ξεκινά στις 22 Απριλίου.

Μαθητές από 10 έως 70 ετών!

Αλλά εύλογα γεννάται το ερώτημα: Σε ποιούς απευθύνονται τούτες οι σχολές; Όπως τονίζει στο ΑΠΕ-ΜΠΕ και τον Γιώργη-Βύρωνα Δάβο ο Γεν. Διευθυντής του Ιδρύματος Μουσικής της Ιεράς Αρχιεπισκοπής Αθηνών και διευθυντής της Σχολής Βυζαντινής Μουσικής του Ιδρύματος, Αρχιμανδρίτης π. Ειρηναίος Νάκος: «Το ίδρυμα μουσικής της ιεράς αρχιεπισκοπής Αθηνών απευθύνεται σε όλους τους φιλόμους νέους, νέες και μεγαλύτερους που αισθάνονται την ανάγκη να ασχοληθούν με το ποιητικό μέρος της θεολογίας των πατέρων της εκκλησίας μας που ντύνονται με τη μουσική των Ελλήνων, τη βυζαντινή εκκλησιαστική μουσική η

οποία επίσης ντύνει μουσικά και τα παραδοσιακά μας τραγούδια!».

Το ίδιο, «σε όλους ανεξαιρέτως» απαντά κι ο Παναγής Μιχαλιτσιάνος, διευθυντής του Τμήματος Βυζαντινής Μουσικής του Ωδείου Αθηνών, προσθέτοντας πως «μόνες προϋποθέσεις, το σχετικό φωνητικό τάλαντο και η ακουστική αντίληψη. Η Βυζαντινή Μουσική, αλλά και κάθε είδους μουσική, σχεδόν όλες τις φορές εκκινεί από την αναζήτηση του μαθητή να ανακαλύψει τι είναι αυτό που ακουει και τον μαγεύει, τον ταξιδεύει, του γεννά ερωτήματα και απαντήσεις, του μιλά στην καρδιά και το νου. Η επαγγελματική απασχόληση είναι κάτι που ενδεχομένως να προκύψει στην πορεία. Εάν ξεκινήσει όμως, κανείς με αυτό το σκεπτικό, το πιθανότερο είναι πως θα αποτύχει».

Την πτυχή της «ουσιαστικότερης γνωριμίας με τις ποικίλες πτυχές και παραμέτρους του ελληνικού μουσικού πολιτισμού» προσθέτει κι ο Αχιλλέας Χαλδαιάκης, καθηγητής Βυζαντινής Μουσικολογίας και Ψαλτικής Τέχνης στο Τμήμα Μουσικών Σπουδών του ΕΚΠΑ, ως μία επιπλέον παράμετρο, πέρα από την επιθυμία «όλων ανεξαιρέτως» όσων «γνωρίζουν ή επιθυμούν να μάθουν την τέχνη της ψαλτικής σε επίπεδο θεωρίας και πράξης».

Μπορεί μεν το πρόγραμμα του Τμήματος του ΕΚΠΑ, ως πιο εξειδικευμένο, να απευθύνεται «σε ηλικίες από 18 και άνω», στα άλλα δύο τμήματα όμως, της Ιεράς Αρχιεπισκοπής και του Ωδείου, το ενδιαφέρον είναι μεγάλο και καλύπτει ένα ευρύ ηλικιακό φάσμα: «Έχουμε μαθητές, γυναίκες και άνδρες, από την ηλικία των 10 ετών μέχρι και την ηλικία των 70!», τονίζει ο π. Ειρηναίος Νάκος, ενώ ο κ. Μιχαλιτσιάνος δηλώνει στο ΑΠΕ-ΜΠΕ πως «στα μαθήματα συμμετέχουν άνθρωποι όλων των ηλικιών. Με ιδιαίτερη χαρά βλέπουμε και όλο και περισσότερες γυναίκες να εκδηλώνουν ενδιαφέρον».

Εξωστρέφεια με δημόσιες εκδηλώσεις και συναυλίες για το κοινό

Αλλά ποιό είναι το ενδιαφέρον του κοινού και κυρίως, των φορέων για τη βυζαντινή μουσική έξω από το λειτουργικό κομμάτι της και το προσωπικό ενδιαφέρον; Οι ίδιες οι Σχολές δείχνουν σημαντική εξωστρέφεια και πλησιάζουν το ευρύτερο κοινό, προβάλλοντας το έργο τους και παρουσιάζοντας και τη μουσική σημασία του βυζαντινού μέλους, πέρα από τη λειτουργική του διάσταση.

«Το ενδιαφέρον από δήμους και περιφέρειες είναι αρκετά μεγάλο με πρωταγωνιστή βέβαια την ιερά αρχιεπισκοπή Αθηνών η οποία έχει αναλάβει την κάλυψη των διαφόρων λειτουργικών αναγκών, αλλά και από ιδιώτες οι οποίοι

συνδράμουν σε συναυλίες και μουσικές εκδηλώσεις», υπογραμμίζει ο π. Ειρηναίος Νάκος. Από την πλευρά του ο κ. Μιχαλιτσιάνος σημειώνει: «Το ίδιο το Ωδείο εκτιμά και στηρίζει τη δουλειά και την προσπάθεια που καταβάλλεται στο τμήμα. Ωστόσο, θεωρώ ότι σε επίπεδο Πολιτείας η Βυζαντινή Μουσική δεν κατέχει ακόμη τη θέση που της αρμόζει στο πολιτιστικό και κοινωνικό γίγνεσθαι. Πρόκειται για μια υπερχιλιετή μουσική παράδοση, η οποία δεν τυγχάνει της προβολής και του ενδιαφέροντος που θα της αναλογούσαν».

Την ιδιαίτερη σχέση που αφορά το ενδιαφέρον για τη βυζαντινή μουσική και για τα δικά του μαθήματα στο ΕΚΠΑ τονίζει ο κ. Χαλδαιάκης καθώς «τα παρακολουθούν όσες και όσοι εγγράφονται στο Τμήμα κατόπιν επιτυχίας τους στις πανελλήνιες εξετάσεις ή κατόπιν κατατακτηρίων εξετάσεων». Βέβαια, υπογραμμίζει, στο πλαίσιο της μουσικής παιδείας «υφίσταται γενικότερο ενδιαφέρον για τις επιμέρους μουσικές δραστηριότητες του Τμήματος και από διάφορους κατά καιρούς φορείς, σε εκδηλώσεις των οποίων συμβάλλουν τα μουσικά σχήματα του Τμήματος».

Για τον λόγο αυτό, οι Σχολές αυτές της Βυζαντινής Μουσικής πέρα από τα μαθήματα διοργανώνουν μία πλειάδα από δραστηριότητες, συναυλίες κι εκδηλώσεις. «Η σχολή διοργανώνει πρωτίστως, μαθητικές συναυλίες, ούτως ώστε να υπάρχει εξωστρέφεια της σπουδής των μαθητών μας, αλλά και μεγάλες συναυλίες και παρουσιάσεις τόσο στο Μέγαρο Μουσικής Αθηνών όσο και πρόσφατα στο Ηρώδειο», μας ενημερώνει ο π. Ειρηναίος Νάκος. Ο δε, κ. Μιχαλιτσιάνος τονίζει στο ΑΠΕ-ΜΠΕ πως «η Σχολή οργανώνει καποιες συναυλίες, ιδίως την περίοδο προ της Μεγάλης Εβδομάδας», προσθέτοντας ότι «συντομα επιθυμώ να ξεκινήσουμε και κάποιο κυκλο σεμιναρίων, που άλλα θα απευθύνονται στους γνώστες της ψαλτικής και άλλα και σε ευρύτερο κοινό».

Όσο για το τμήμα του ΕΚΠΑ, ο κ. Χαλδαιάκης τονίζει πως «εκτός από τα μαθήματα, οργανώνονται ερευνητικά ακαδημαϊκά προγράμματα, αλλά και πρακτικές ασκήσεις των φοιτητών και φοιτητριών σε παιδαγωγικές δομές, καθώς τέλος και συναυλίες βυζαντινής μουσικής, από τον αντρικό και τον γυναικείο χορό του Τμήματος».

Η σημασία των ύμνων της Μεγάλης Εβδομάδας

Αλλά τις ημέρες τούτες βρισκόμαστε στην περίοδο της Μεγάλης Εβδομάδας και του Πάσχα. Μία εβδομάδα, που χάρις σε τούτο το μέλος-το οποίο που για ν' ακολουθήσουμε τον λυρισμό του μεγάλου Αλεξανδρινού ποιητή, που ένιωθε στους ομότεχνούς του της υμνωδίας τη μεγαλοπρέπεια του ρήματος και της μελωδίας-

«με τες λειτουργικές φωνές και συμφωνίες(...)» ο νούς μας «πιαίνει σε τιμές μεγάλες της φυλής μας,/στον ένδοξό μας Βυζαντινισμό». Ποιά είναι η μελική και συμβολική σημασία των ύμνων αυτών στη λειτουργία του Θείου Δράματος και στη βεβαίωση του χριστιανικού αισθήματος στα στήθη και το πνεύμα των πιστών;

«Ας φανταστούμε πως βρισκόμαστε μέσα σ' έναν ιερό ναό σε μία ακολουθία μίας ώρας, χωρίς βυζαντινή μουσική, δηλαδή ακούγοντας μόνο ανάγνωση από το ποιητικό κείμενο, το αποτέλεσμα θα ήταν στο πρώτο τέταρτο ή εικοσάλεπτο να έχουμε ήδη επιβληθεί σε σωματική και ψυχική κούραση, η μουσική τι έρχεται να κάνει; επενδύει τα ποιητικά κείμενα και ανάλογα με το νόημα των κειμένων αυτών χρησιμοποιεί τους αυτούς ήχους της βυζαντινής μουσικής ούτως ώστε τα κείμενα να έρχονται πιο εύκολα, όμορφα & καρδιακά στην ψυχή του πιστού! Είμαι βέβαιος πως όλοι, ακόμα και οι πιο χαλαροί ξέρουν να ψάλλουν το "Η ζωή εν τάφω" και το "Χριστός Ανέστη"», μας περιγράφει εύγλωττα ο Αρχιμανδρίτης π. Ειρηναίος Νάκος.

Στην απaráμιλλη σημασία και αξία των ύμνων της Μεγάλης Εβδομάδας πλειοδοτεί κι ο κ. Μιχαλιτσιάνος, υπογραμμίζοντας πόσο αυτή η περίοδος «αποτελεί το αποκορύφωμα του λατρευτικού έτους της Ορθόδοξης Εκκλησίας, με τους ύμνους να διαδραματίζουν καθοριστικό ρόλο στη βίωση των Παθών και της Αναστάσεως. Πρόκειται για υμνογραφικά αριστουργήματα, υψηλής αισθητικής και νοήματος, που η βυζαντινή μελωδία, με την κατάλληλη επιλογή των ήχων, έρχεται για να τα ντύσει και να τα λαμπρύνει ακόμη περισσότερο. Και όλα αυτά, με σκοπό τη βίωση των Αχράντων Παθών, της Σταύρωσης και της Ανάστασης του Χριστού».

Όπως εμπεριστατωμένα τονίζει κι ο κ. Χαλδαιάκης «κατά τη Μεγάλη Εβδομάδα βιώνεται μια νοητή οδοιπορία (με τη συνδρομή της εικόνας [των δρωμένων, της εικονογραφίας] και του ήχου [του λόγου (υμνογραφίας), του μέλους και του ρυθμού]) στο θείο Πάθος». Όπως τονίζει: «Με τον λόγο και το μέλος [μέσα σε μian αέναη ανακύκληση των βυζαντινών ήχων], τα «πυκνά θέματα», που η «υμνογραφία συγκεντρώνει ό,τι εκλεκτό και ανυπέβλητο συνέθεσαν οι ποιητές της Εκκλησίας», η μουσική «φτάνει στο αποκορύφωμά της κι ο πιστός (ακροατής και μέτοχος παρακολουθεί συμβολικά και πραγματικά την ήρεμη πορεία του Ιησού προς το εκούσιο πάθος και την Ανάσταση». Και προσθέτει: «Μπροστά στο θεολογικό και πνευματικό βάθος των ιερών τελετών μόνο η ιερή σιγή του θάμβους θα άρμοζε. Τα μεγάλα προκαλούν πάντοτε δέος. Είναι τόσο ανθρώπινο, αλλά και τόσο θεοπρεπές το συναίσθημα αυτό». Και καταλήγει λέγοντας πως «έχουμε εδώ ένα 'μοναδικό ως προς την αρτιότητά του μουσικο-λατρευτικό πρόγραμμα πνευματικής χειραγώγησης και μυσταγωγίας» που «η Εκκλησία χρησιμοποιεί δεξιότατα για να οδηγήσει μυστικά τους πιστούς στην ένδοξη Ανάσταση του

Χριστού' κι όπως λέει ο άγιος Νικόδημος ο Αγιορείτης, μεταβαίνοντας από τους άλλους ύμνους στους ύμνους της Μ. Εβδομάδας 'μεταβαίνουμε από τα απλά άσματα στα άσματα των ασμάτων... και από φωνές αγγελικές και χερουβικές σ' αυτά τα λόγια του Θεού'».

Μέσα από τις σχολές Βυζαντινής μουσικής, το είδος αυτό αποκτά μία πλατύτερη σημασία. Ανακτά την κορυφαία θέση που κατέχει στην παράδοση της ελληνικής μουσικής, σαν ένα όργανο μετάδοσης όχι μόνον της φωτοδότρας πίστης, αλλά και της γλώσσας και του πνεύματος του πολιτισμού μας, τα οποία κράτησε ζωντανά ακόμη και σε δύσκολους καιρούς. Το βυζαντινό μέλος αποτελεί αναπόσπαστο κομμάτι της παραδοσιακής μουσικής μας και πάντα θα συνεχίζει να υπηρετεί τόσο τα εκκλησιαστικά, όσο και τα κοσμικά της αιτήματα. Κι οι σχολές βυζαντινής μουσικής αποδεικνύουν πως υπηρετούν αυτήν την υψηλή αποστολή.

Πηγή: ΑΠΕ - ΜΠΕ/ Γιώργης-Βύρων Δάβος